

היום נלמד בעזרת ה':

שבועות דף מד

דחייה: לא, בדלא שוי כולי עלמא לית להו דשמואל: אם המשכון אינו שווה כסכום ההלוואה, כולם מודים שהלווה חייב לפרוע למלווה ההלוואה, והם נחלקו רק כשהמשכון שווה להלוואה, ובזה נחלקו בדברי רבי יצחק, וכדלהלן.

דאמר רבי יצחק: מנין אנו יודעים שבעל חוב קונה את המשכון ונחשב כבעלים על המשכון, שכתוב בפסוק "ולך תהיה צדקה". דהיינו שהמלווה מחזיר את המשכון ללווה לעת ערב ולעת בוקר הוא עושה צדקה, ואם המלווה אינו קונה את המשכון, מדוע נחשב לצדקה, אלא ודאי שהמלווה קונה את המשכון. ולכך ודאי שהמלווה חייב באחריות המשכון ואם נגנב או אבד, הפסיד הלוואתו. ונמצא שרבי עקיבא סבר כשיטת רבי יצחק, ואילו רבי אליעזר חולק.

לימא דרבי יצחק תנאי היא: האם נאמר שדברי רבי יצחק הם מחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא.

ותיסברא: נאמר שדברי רבי יצחק הם רק כשלקח ממנו את המשכון שלא בשעת הלוואה, שאז אנו אומרים שהמלווה נעשה כבעלים על המשכון, דהיינו שכשתבעו המלווה את הלווה שיפרע לו, ונתן לו על כך הלווה משכון, והשליח בית דין לקח ממנו משכון על מנת שאם לא יפרענו הלווה ייגבה החוב מהמשכון. ורק על זה אמר רבי יצחק שבעל חוב קונה את המשכון, כיון שבתורת גבייה הגיע לידו. אבל אם משכנו מיד בשעת ההלוואה, אולי בכה"ג לא אמר רבי יצחק שנעשה לבעלים על המשכון. וכיון שכאן מדובר שמשכנו בשעת הלוואה, אם כן אין להעמיד את מחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא בדברי רבי יצחק.

אלא שבמשכנו שלא בשעת הלוואתו כולי עלמא לא פליגי: וכולם מודים שכשלקח ממנו את המשכון שלא בשעת ההלוואה, אם איבד את המשכון, הדין הוא שהמלווה איבד את מעות ההלוואה, וכדברי רבי יצחק.

והכא במשכנו בשעת הלוואתו, ובשומר אבדה קמיפלגי: יש לבאר שמחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא נחלקו אם שומר אבידה כיון שמקיים מצוה בשמירתו, האם נחשב לשומר שכר ויתחייב בגניבה ואבדה, או שנחשב כשומר חנם, וכדלהלן.

דאיתמר, שומר אבדה רבה אמר דינו כשומר חנם, ורב יוסף אמר כשומר שכר דמי: ויש לומר שהתנאים נחלקו במחלוקת זו, שרבי אליעזר סבר כשיטת רבה שהוא כשומר חנם, ולכך אם נשבע המלווה שלא פשע, מקבל מהלווה את מה שהלווה לו, ורבי עקיבא סבר כרב יוסף שחייב בגניבה ואבידה כשומר שכר, ולכך אם אבד המשכון אבדו מעותיו.

לימא דרב יוסף תנאי היא: הגמרא מסתפקת שאמנם אנו מוכרחים לומר שרבי עקיבא סבר כרב יוסף, אך האם גם רבי אליעזר מוכרח לומר שסבר כרבה, או שאולי רבי אליעזר יכול לסבור גם כדברי רב יוסף, ואף על פי כן יהיה חייב הלווה להשיב את ההלוואה.

לא נחלקו בשומר אבידה: שגם רבי אליעזר מודה ששומר אבידה כיון שעוסק במצוה נחשב לשומר שכר, והמחלוקת ביניהם אם חייב הלווה להשיב את ההלוואה או שנאמר כיון שאבד המשכון הפסיד המלווה את חובו, הוא במקום שהמלווה משתמש במשכון ולכך מנכה ללווה מהחוב את דמי שכירות המשכון, שרבי עקיבא סבר שהוא עושה בזה מצוה, ולכך דינו כשומר שכר, ואילו רבי אליעזר סבר שאין השימוש שהמלווה משתמש נחשב למצוה, ולכך דינו כשומר חנם.

לימא כתנאי: אולי נאמר שדברי שמואל שאם איבד המלווה את המשכון הפסיד את הלוואתו אפילו כשאין המשכון שווה לסכום ההלוואה, תלויה במחלוקת התנאים המבוארת להלן.

המלווה את חברו על המשכון ונכנסה שמיטה: אין שנת השמיטה משמטת את החוב, כיון שהלווה על המשכון, ודין זה לדעת רבן שמעון בן גמליאל הוא אפילו אם אין המשכון שווה כסכום ההלוואה. אבל רבי יהודה הנשיא אומר שרק אם היה משכנו שווה כנגד סכום ההלוואה אינו משמט, אבל אם אינו שווה כסכום ההלוואה, הרי השמיטה משמטת את החוב.

מאי אינו משמט דקאמר תנא קמא: מבררת הגמרא שמה שאמר רבן שמעון בן גמליאל שאינו משמט, האם נאמר שאינו משמט בכלל את החוב, או רק כנגד שווי המשכון אינו משמט.

מכלל, דרבי יהודה הנשיא סבר כנגדו נמי משמט: אם נאמר שרכן שמעון בן גמליאל סבר שרק כנגד שווי החוב אינו משמט, אם כן משמע שלרבי יהודה הנשיא אפילו כנגד החוב אינו משמט, וקשה שאם כן לרבי יהודה הנשיא מדוע?? הוא לקח ממנו משכון?? דאי אם כן שרכן שמעון בן גמליאל סובר שאפילו אם אין המשכון שווה כנגד כל החוב, אין השמיטה משמטת כלל.

ובדשמואל קא מיפלגי: נמצא שדברי שמואל שאמר שאם המשכון שווה לחלק מהחוב, ואבד המשכון, החוב בטל, תלויים במחלוקת התנאים, ודבריו מתאימים לדברי רבן שמעון בן גמליאל, שסבר שאף אם שווה המשכון רק כחצי מחוב, אין השמיטה משמטת, ורבי יהודה הנשיא חולק על דינו של שמואל וסובר שאין השמיטה משמטת, רק כנגד מה ששווה המשכון.

לא לעולם כנגדו ובהא קמיפלגי: דברי רבן שמעון בן גמליאל שאין השמיטה משמטת, היינו רק כשהמשכון שווה כנגד כל החוב, וכששווה רק חלק מהחוב רק אותו חלק אינו נשמט, ודלא כדברי שמואל, ורבי יהודה הנשיא סבר שאם המשכון שווה רק כנגד חלק מהחוב, אין השמיטה משמטת אפילו כנגד שווי המשכון, משום שאין משכון זה עושה את החוב כגבוי בידו.

ודקא אמרת למאי תפיס ליה משכון: והטעם שהוא לקח משכון, אם אנו אומרים שאין החוב כגבוי בידו, הוא רק לצורך זכרון דברים, דהיינו שיהיה בין המלווה ללווה זכר לחוב, ולא לצורך גביה.

הדרן עלך פרק שבועת הדיינין

פרק שביעי. משנה: כל הנשבעין שבתורה, נשבעין ולא משלמין: כל אדם שחייב שבועה מן התורה [וכגון שומר חנם שפטר עצמו בגניבה ואבידה, וכן מודה במקצת, או כשעד אחד מעיד נגדו], הוא נשבע כדי להיפטר.

ואלו נשבעין ונוטלין: אף שמן התורה אין שבועה שנוטל ממון על ידה, אלא נשבע רק כדי להיפטר מתביעת ממון. חכמים תיקנו באופנים מסויימים להשבע וליטול ממון באמצעות השבועה, וכגון השכיר, והנגזל, והנחבל, או בכל מקום שיש על הנתבע להישבע ולהיפטר, והנתבע חשוד שישבע לשקר, כיון שאינו נאמן בשבועתו, תקנו חכמים שהתובע ישבע, ויטול. וכן הדין בחנוני הרושם את חובות הלקוחות על פנקסו.

השכיר כיצד: האופן בו השכיר נשבע ונוטל הוא, [כמו שנכתב לעיל במשנה], אם ביקש הפועל-השכיר מבעל הבית תן לי את המשכורת על מה שעבדתי אצלך, ובעל הבית אומר כבר שילמתי לך, ואילו הפועל, אומר לא קיבלתי, נשבע השכיר שלא קיבל שכרו, ונוטל מבעל הבית.

רבי יהודה אומר: שאין השכיר נשבע ונוטל, אלא אם כן יש שם מקצת הודאה, וכגון שהשכיר ביקש מבעל הבית תן לי שכרי בסך חמישים דינר כסף שיש לי בידך, ובעל הבית אומר לו שכבר נתן לו דינר זהב ששווה לעשרים וחמש דינרי כסף, כיון שבעל הבית מודה במקצת לתביעת השכיר, וממילא מתחייב בשבועה מן התורה, כיון שהודה במקצת, בזה בלבד סבר רבי יהודה שתיקנו חכמים שישבע השכיר ויטול את שכרו.

נגזל כיצד: המשנה מבארת מתי הנגזל נשבע ונוטל, שאם נכנס אחד לבית חברו שלא ברשות כדי ליטול ממנו משכון עבור חוב שהיה חייב לו, והעדים לא ראו עם כמה ועם איזה חפצים הוא יוצא מבית הנגזל, אלא ראו רק שנכנס בידיים ריקות ויוצא כאשר כלים תחובים לו בין כנפי בגדו. והנגזל אומר שהוא נכנס ולקח מביתו חפצים יותר מכדי חובו, ואילו הגזלן אומר שלא לקח יותר מכדי חובו, הדין הוא שהנגזל נשבע ונוטל את מה שטוען שנגזל ממנו. שהרי יש לו עדים שמעידים שמשכנו ונטל ממנו שלא ברשות.

רבי יהודה אומר: שהנגזל נשבע ונוטל רק אם יש שם הודאה במקצת. וכגון שהנגזל אומר שני כלים נטלת בנוסף למשכון, ואילו הגזלן אומר רק כלי אחד נטלתי יותר מהמשכון, שכיון שהוא מודה במקצת תביעת הגזילה, והרי הוא חייב שבועת מודה במקצת מהתורה, בזה תיקנו חכמים שישבע הנגזל ויטול.

נחבל כיצד: המשנה מבארת מתי הנחבל נשבע ונוטל, שאם יש עדים שאדם הגיע לחבירו כשהוא שלם בגופו, וכשיצא ממנו ראו שהוא חבול, אבל לא ראו כיצד נחבל, והנחבל טוען שחבירו חבל בו, ואילו חבירו אומר שהוא נחבל מעצמו. הדין הוא שהנחבל נשבע שחבירו חבל בו, ונוטל ממנו דמי חבלתו.

רבי יהודה אומר: שאין הנחבל נשבע ונוטל רק אם יש שם הודאה במקצת. וכגון שהנחבל אומר לחבירו חבלת בי שתי חבלות. והחובל אומר חבלתי בך רק חבלה אחת, כיון שהחובל מודה המקצת התביעה, חייב בשבועת מהתורה, ובזה תיקנו חכמים שישבע הנחבל, ויטול.